

Nýggjárskrøðan og lögmaður

Oddagrein

GAMLAÁRSKVØLD trútaði lögmaður, at tað, siðan hann gjørdist politiskur leiðari, er farið at ganga rætta vegin. At varta upp við sovnum er í fyrsta lagi litið sømiligt fyri lögmann.

TAÐ er misnýtsla at tosa sum floksformaður, tá høvið er at tosa sum lögmaður fyri allar føroyingar. Misnýtsla skundar undir, at elektronisku fjølmiðlarnir í framtíðini fara at taka tættin uppáftur við nógum nýggjárskrøðum. Inntil einaferð í sjeitiárunum var tað siður, at formennirnir í Fiskimannafelagnum, Reiðarafelagnum og øðrum fakfeløgum og vinnufeløgum høvdu orðið í útvarpinum nýggjárstaftan. Sum tíðin leið, gjørdist halin so langur, at útvarpið tók ta skilgøðu avgerð bara at lata lögmann halda nýggjárskrøðuna. Nú tykst tíðin vera búgvin til, at allir floksformennirnir sleppa frammat mikrofonini við ársenda. Tað átti ikki at verið neyðugt.

Í ØÐRUM lagi er tað ein stór undirmeting av føroyingum at tvihalda um, at allar heimsins ólukkur hingu uppá landsins stýri, inntil sambandsflokkurin fekk høvuðsábyrgdina. Øll vita, at landsstýriini hava arbeitt undir stórum týsti, siðani samfelagskreppan av álvara fór at gera um seg. Øll vita, at politikarnir hava gjørt tað, teir hava kunnað, og øll vita, at manøvreringsmøguleikarnir hava verið bæði fáir og smáir. Vit verða dag og dagliga mint á, at danir framvegis hava kvørkrartak um okkum.

Í NØKRUM foru hava føroyingar havt møguleikan at stýra. Tá figgjarlógin fyri 1997 varð samtykt, gav figgjarmálaráðharrin ílt av sær, tí hann helt, at tingmenn gjørdur brúk av einum sjálvstøðandi við at brúka yvirskotið til eina rúgvu av rakstrarstøðum og onkra íløguna. Samgonguleiðarin megnar ikki at forða fyri heusum, men ásannaði bara í nýggjárskrøðuni, at hann var samdur við figgjarmálaráðharran.

LØGMAÐUR róði í røðu síni framundir ein annan trupulleika, sum krevur eina loysn. Burtursæð frá útróðrabátum, so fiska allir fritt undir Føroyum. Lögmaður og samgongan hava ikki havt rygg til at stýra og avmarka t.d. um summarið, tá dygdnin er vánalig og prisurin í botni.

LØGMAÐUR visti á, at uttanlandaskuldin minkar. Hann tosaði um nettoskulдина, og tað er misvisandi. Partamaður hansara, sum hevur við kommunurnar at gera, plagar at harta teir, sum tosa um nettoskulдина. Hann plagar at siga, at tað er bruttoskulдина, sum skal gjaldast aftur. Føroyingar vita, at netto uttanlandaskuldin minkar, tí at tað, sum ikki hevði landskassaveðhald, er avskrivað, og serliga tí bankarnir, tryggingin og onkrir aðrir, sum eiga pengar, plaserar teir uttanlanda.

ALMENNA uttanlandaskuldin skal gjaldast aftur, uttan mun til danir átaka sær bankabjargingina. Og skal skuldin gjaldast aftur, so er neyðugt, at stóðugt yvirskot verður á figgjarlóginu, og tað er m.a. knytt at, at fiskivinnan verður stýrd betri, enn hon verður nú. Tað kann lögmaður gera nakað við. At botnfiskastovnarnir í letuni eru væl fyri og at altjóða rentustøðið er lágt, ásannaði lögmaður er víðráð (hann segði ikki, at hetta er høvuðsorsøkin til minnkandi arbeiðsloysi og óvantaða yvirskotið á figgjarlóginu í 1996).

KOMANDI nýggjár er rímligt, at lögmaður sigur okkum, hvussu hann hevur loyst omanfyri nevndu trupulleikar, og hinar stóru spurningarnar, sum hann hevur møguleika at ávirka. Treytir á solumarknaðinum, fyrireikingarbeiði til oljuvinnuna (varð sett á rætta sporið, aðrenn lögmaður tók við), og marknaðartrætuna við bretar. Men hann eigur at leggja sær í geyma týðningin av at tosa sum Føroya Lögmaður og ikki sum ein uppheviður formaður fyri sambandsflokkinn.

Sosialurin

Kann mentan oljudálkast?

Í einum demokratii er tað veljarafjöldin, sum hevur ábyrgdina av, at landið hevur ta politisku leiðslu, sum tað nú einaferð hevur.

Nógur hevur verið tosað um politiska ábyrgd- og skilalosysíð í 80-árunum og ræðuliga avleiðingarnir, bæði so og so. Men litið hevur verið gjørt burtúr, at veljarafjöldin samstundis má sigast at vera dumpað til eina roynd!

Veljarafjöldin gav summum av 80ara politikkarum um durafjórðingin og lat onnur sleppa at royna seg. Neyvan av tí at veljarin bráðliga hevði sæð politiska ljósið - men meira av kenslum, vónsvikum kenslum. Nýggju politisku andlitini hjálptu okkum veljarum at skava útyvir, at vit vóru medsek í fúrða 80-ara politikinum: Sjálvstøðandi!

Sest tað á dagsins politikkarum, at veljarafjöldin hevur ment seg? Nei - hartil eru teir karmarnir landsins kreditorar hava sett okkum ov tringir. Men úti í havsbrúnni hómast ljósið av einum oljuburðipalli, sum kann hava við sær, at okkara fólkavald aftur sleppa at reka politikk.

Her í 90unum hava vit verið eftirsarin. Vit viðganga, at dansurin um gullkálvin ikki bert var av tí góða. At faðir og móðir, abbi og omma, systir og bróðir øll vóru í sving 12 tímar um dagin fyri at tjena pengar - hetta forkom okkum eisini eitt og annað gott føroyskt.

Fjølmiðlarnir hava nú í seinastuni greitt okkum frá um oljuvinnu. Hava forðjupað seg í detaljur um, hvar serkønd hald, at oljan helst er, vit hava gjølla fylgt við, tá ið smábólkar serútbúgva seg, og vit hoyra um, hvussu arbeiðsgevararnir royna at bjóða seg fram, o.s.fr.

Men ikki eitt einasta orð verður tosað um tað politiska dynamitið, sum liggur fjalt í einari komandi oljuvinnu: Pengastreymurin sum kann risikera at flyma inn í landskassan.

Er olja veruliga í okkara undirgrund - so ber til hjá okkara politikkarum at yvirbjóða hvønn annan - tað er jú bara at opna eina oljukeldu afturat! Veljarin er tann einasti, sum kann forða teimum í hesum. Veljarafjöldin vil verða einasta bremsan.

Tí er veljarin noyðdur til, longu nú, at gera sær greitt, hvussu framtíðar Føroyar skulu siggja út um 10-15 ár.

Tí kanska fáa vit ráð til hetta - og til uppáftur nógv meira, sum vit ikki ynskja, um vit hugsa okkum um.

Eitt er, at landskassin fær eina ella tvær milliardir meira um árið at arbeiða við og gera gott við - men bara 5-7 milliardir meira um árið kunnu forkoma okkum tær Føroyar, sum vit kenna og eru góð við.

Um olja er í undirgrundini, fara vit at siggja eitt nýtt slag av politikkarum, sum bæði kunnu lova okkum veljarum út um alt mark - og kortini halda lyftini - tað er bara at lata ein boripall aftrat singa sín snápl í undirgrundina. Men er hetta sjálvstøðandi ynskili?

Hvussu nógvar bilar skal hvørt húski hava standandi í túninum: 1 - 2 - 3 - 4 - 5? Framtíðin kann væl hava politikkarar, sum bjóða okkum hetta, sum kunnu geva okkum hetta! Tað er upp til veljarafjöldina, um hetta slagðið skal sleppa framat.

Øll kenna vit orðtakið: Vandi er í allari vælferð? Mest verður tað nýtt aftaná - tá ið tað ringa er hent. Hvussu ber til hjá okkum veljarum at vera fyrvarnir í hesari støðu?

Tað eru vit, sum skulu gera upp við okkum sjálvi, hvat vit ynskja. Og soleiðis seta mark fyri politikkararnar.

Demokratiskir politikkarar um allan heim hava sama brek: Teir eru til reiðar at brúka hvørt klovið oyrar sum bæði samfelag og veljarafjöld hava, fyri at røkka hetta mál: At verða valdir! Tað er hetta, sum gevur veljaranum ta stóru ábyrgd.

Hví dumpaði 80ara-veljarin og sat eftir við sviðið soð í 90unum? Tí har var ov litið samband millum politiska veruleikan og restina av veruleikanum. Við øðrum orðum: Veljarin valdi við hjartanum, ikki heysinum. Og tann, ið hoyrir politikkarar kjakast framman eina fjöld, má viðganga, at teir mest av øllum arbeiða við kenslunum hjá áhoyrarunum, ikki teirra skilið og viti.

Veljarin má gera sær tað greitt, at tað er ein hettislig leið at velja eftir kenslum. Tí pengar hava ikki kenslur. Peningur og angst líkast - bæði fyrbrigdi eta sálir!

Vit kenna, flestu av okkum, byrjunarorðini í røðuni hjá Martin Luther King: I have a dream...

Kanska er tað uppá tíðina, at vit gera okkum púra

greitt, hvat ið vit droyma um, at Føroyar kundi verið, um nóg mikið var til av pengum. So at vit, tú og eg, veljarin, ikki verða tiknir á bóli, skuldi tað hent, at vit ein morgun vakna og eru borgarar í einum ríkum landi.

Tí hinvegin: Koma oljupengarnir og vit ikki - sum Egon í Olsenbanden - hava eina plan, so kunnu pengarnir skjótt gera friu Føroyar um til eina mentunarliga maru. Tað, sum er gott fyri peningin, er ikki altíð automatiskt gott fyri menniskjan.

Okkara 1000 ára gamla søga hevur lært okkum alt um at lívbjarga sær í fátækradømi. Vit hava bert fáar, stuttar og ringar royndir við ríkidømi - einki at reypa av.

Mangt bendir á, at ríkidømi liggur uppá lóg. Vandin er, at okkara føroyska sl verður sundurskrædd og

siðani forgylt hjá einum gullsmiði, sum ein útráðkaður barnaskógur. Hvát vil tað - heilt konkret - siga, at vera fyrvarin, í hesari støðu?

Vit noyðast at hugsa og taka støðu. Annars avger peningin tað fyri okkum - og hansara logikkur er ikki menniskjansligur. Hetta mugu vit for hundan hava lært. Av okkara nýggjastu søgu.

Ábyrgdini sleppa vit ikki undan - líka mikið hvat sum hendir.

Tønnes Mikkelsen

Gitin norskur stuttsøgu-rithøvundur á føroyskum

Øystein Lønn telist millum bestu og hægst mettu rithøvundar í Norregi, eisini í altjóða høpi. Hann fekk í 1996 **Bókmentavirðislon Norðurlandaráðsins** fyri bókina *Hvat skulu vit gera í dag* og *adras stuttsøgur*, sum Forlagið Nýlendi nú gevur út í týðing hjá Jákup í Skemmini.

Øystein Lønn hevur evnini at benda á tann fjalda dramatikk aftan fyri tað, sum tykst so vanligt og gerandisligt. Hann manar tað fram, sum er júst undir skræð-

uni: girnd, angst, dreyms, leiðsemi við lívið ella áræði. Næstan allar stuttsøgurnar lýsa viðurskiptini millum mann og konu, og serliga gentan og konan hava sterkar leiklutir í hesum tekstum.

Bókin, sum fæst í bókabúðunum kring landið er 133 síður, kostar 125 krónur. Pí. Gramar setti upp, Pí. Estrá prentaði og Helgi Justinussen bant inn.

